

Presentació

DAVID MADUEÑO SENTÍS

Postmodernitat: temps líquid i realitat fragmentada, relativisme moral, oscil·lació entre l'individualisme més egòlatra i el sentimentalisme més adotzenat, simplificació dels coneixements en píndoles de missatges publicitaris. Dit així, matusserament, seria el que ja fa anys que els estudiosos dels cicles socials ens diuen que caracteritza els temps que ens ha tocat viure. L'art i l'escriptura, expressió de neguits i dubtes intrínsecament lligats a l'evolució d'aquells que s'hi atansen, no hi són aliens. De fet, no és estrany llegir que la poesia catalana s'ha diversificat els darrers anys en una miríada de propostes com a conseqüència d'aquest postmodernisme.

Memòria poètica

Fem una mica de memòria per entendre millor el present: la successió de cicles que defineix el segle XX —modernisme, noucentisme, avantguardes, postsimbolisme, realisme social— desembocava en l'anomenada *generació dels setanta*, tot un grup d'escriptors que, malgrat compartir molts trets comuns, representaven una certa diversitat d'òptiques i referències en la seva forma d'expressar-se, amb obres tan divergents com les de Francesc Parcerisas, Pere Gimferrer, Narcís Comadira o Enric Casasses. Tanmateix, els unien diverses realitats: l'existència d'un mercat editorial en català molt precari, el context polític i econòmic de la dictadura, el buit d'una literatura que havia patit l'esvoranc de la guerra i l'exili. L'establiment posterior de la normalitat editorial amb el període democràtic, que havia de solucionar la majoria d'aquestes problemàtiques, comportaria la paradoxa de fragmentar i debilitar la literatura catalana per motius que aquí ens ocuparien massa espai (però que, si és del vostre interès, Oriol Izquierdo presenta acuradament a l'article *Alguns debats recents*¹). Mentrestant, les noves fornades de poetes dels anys vuitanta i posteriors, que es troben en una situació molt diferent, aprofundien en les seves diferències. La poesia perdia el valor de postura crítica davant la realitat i, en paraules de Francesc Calafat², "va estenent-se la idea de reconsiderar la poesia com una síntesi, com a convergència de la tradició i la visió contemporània de l'escriptor." D'aquí sorgeixen dues actituds creatives oposades: "l'una continua algunes de les directrius que seguien els poetes dels setanta", que es divideix entre els que "centren les seues prioritats en una poesia de suggeriments simbòlics" i els que "se centren en els aspectes lingüístics i formals". L'altra actitud és la dels que "assumeixen la precarietat del llenguatge, i des d'un registre més convencional inicien una poesia, entre el lirisme i la meditació, de figuració psicològica situada en uns contorns quotidians." Ja tenim la base de les polèmiques dels anys que segueixen.

1 IZQUIERDO, Oriol (2009): "Alguns debats recents". Dins Bou, Enric (ed.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle XX (De la postguerra a l'actualitat)*. Barcelona: Vicens Vives, pàg. 636-643.

2 CALAFAT, Francesc (2009): "La poesia en la dècada dels anys vuitanta". Dins Bou, Enric (ed.), *Panorama crític de la literatura catalana. Segle XX (De la postguerra a l'actualitat)*. Barcelona: Vicens Vives, pàg. 654-655.

Sacsejades i crisis

Si bé durant força temps aquesta segona tendència deriva cap al model que Gabriel Ferrater va impulsar i va ser anomenat *poesia de l'experiència*, i amb diverses variants qualitatives fa forat entre lectors i creadors, no és menys important l'empenta del formalisme i l'experimentalisme. L'oposició entre ambdues tendències (que s'acusen pràcticament de les mateixes debilitats) provoca una sèrie de tensions que, al meu entendre, culmina en l'aparició del grup denominat *Imparables*, que el 2004 irromp en el panorama amb una antologia apadrinada per D. Sam Abrams i encapçalada per un *manifest*. Tot i que els autors que el conformen són ben diversos pel que fa a estils, temàtiques i interessos (altra vegada), els agrupa un sentiment arrauxat i vehement respecte de la creació poètica. La seva irrupció promou debats encara més encesos i, progressivament, alguns d'ells (Alzamora, Bofill, Forcano, Rafart, Calvo) comencen a ocupar el centre gravitatori de la literatura catalana amb premis, tribunes d'opinió i atenció crítica.

Lluny d'homogeneïtzar la situació, els *Imparables* fragmenten encara més el panorama ja de per si diluït i volàtil de la poesia catalana. Mentrestant, però, la realitat circula per una altra banda. Les noves tecnologies entren amb una empenta definitiva a les nostres vides, el món editorial comença a viure sacsejades i crisis, els crítics comencen a reconèixer autors fins llavors considerats tangencials... Les noves lleves de poetes que sorgeixen aquests darrers cinc anys, i que coincideixen amb aquesta situació, aprenen a fer-se sentir d'una altra manera, que no necessàriament passa per guanyar premis literaris i ser editats pels segells més representatius, ja que poden aprofitar espais nous que el panorama els ofereix. Molts s'atansen a Internet per publicar, dialogar, descobrir-se i entrar en contacte. Autors fins llavors marginals del cànon (Blai Bonet, Andreu Vidal, Vicenç Altaïó, Miquel Bauçà...) esdevenen referents ineludibles d'una actitud contestatària, contra el clíxe poètic i a favor de l'exploració lingüística. Esdevenen l'oposició a la poesia de l'experiència mal entesa, rebutgen models com els dels populars Miquel Martí i Pol o Joan Margarit, el perfil del que el gran públic entén per poesia (una obra conceptualment personal que, per llenguatge i plantejament, facilita arribar-hi a l'enteniment i a una vivència sensorial del poema).

Cul-de-sac

Paral·lelament, autors més personals i experimentals com Enric Casasses o Perejaume han vist reconeguts els seus esforços des de l'oficialitat que abans els ignorava. Sobretot en el cas de Casasses, ha creat una escola de seguidors que s'oposa al model poètic de què parlàvem anteriorment, però també ha anat a parar a un cul-de-sac: partir de l'experimentalisme amb el llenguatge perquè és l'element central de la creació poètica desemboca en la constatació que és impossible aprehendre el món. Diu Anna Carreras, a propòsit de l'obra de Víctor Sunyol³: "El llenguatge, burleta, ho diu tot si

3 CARRERAS, Anna (2012): "Jugar-s'hi la vida". Dins *Poetari*, núm. 2. Girona: Curbet Edicions, pàg. 30-32.

no llegim amb ulls d'ase. I és que Sunyol esfondra la maquinària dels etiquetatges encotillats per indagar, perseverant, des dels enderrocs de la llengua, i fa la senzilla correspondència. (...) I Sunyol sap (poeta únic que investiga) que justament allò que val la pena de ser dit habita més enllà del llenguatge. Quina paradoxa, quina frustració per al creador, oi?" I més endavant, rebla: "Com dir que el dir és impossible de dir? L'inefable?". Més encara. Raül Garrigasait, en l'epíleg que acompanya *El fàstic que us cega* de Joan Todó⁴, és més categòric, quan parla de la poesia que ens acompanya per una proximitat profunda i comprensible interiorment: "No penso, naturalment, en els versets pensats per humitejar els ulls a les tietes (...), sinó en aquella mena de poesia que, sense renunciar a la màxima ambició formal, proposa formes simbòliques on puguem arrecerar trossos de vida sense vulgaritzar-nos, i on puguem trobar impulsos vitals." I si la poesia del sentiment és superficial, Garrigasait tampoc troba aixopluc en les expressions més experimentals: "Però a l'hora de la veritat, un cop superat el joc de la intel·ligència, em deixen perplex perquè no sé si res de tot això perdura en el lector." Garrigasait confessa que ha deixat d'escriure versos per culpa d'aquest sentiment personal.

Les noves generacions

Tanmateix, aquesta nova empenta de la poesia ens porta cap a polèmiques noves que tenen a veure amb l'aparent "tot s'hi val" que representen els blogs i els llibres electrònics, tan assequibles per a qualsevol persona amb voluntat creadora, i que, d'altra banda, són ignorats per la majoria de la crítica i dels estudis. Amb tot, val a dir que, si destriem el gra de la palla (i cal reconèixer que en aquest camp costa més per la quantitat de propostes), podem trobar blogs, webs i revistes electròniques (*Subal Quinina*, *Fàstic*, *Paper de vidre*, *Daltabaix poètic*, *Versos.cat*, *Núvol*) que no renunciïn al rigor i l'exigència a l'hora de publicar articles o poemes.

Les noves generacions de poetes que els darrers anys han començat a donar cops de colze per obrir-se pas comparteixen algunes similituds formals que, és evident, no conclouen res i s'esvaeixen quan les observem de més a prop. Tanmateix hi són, i les podem comentar: han nascut en època predemocràtica o democràtica, però són posteriors al franquisme i a tot el que això comportava per a la llengua i la cultura catalanes; s'han trobat un panorama literari molt diversificat i mancat de referents categòrics (Riba, Carner, Espriu o Ferrater ja no hi són de fa anys i esdevenen matèria curricular dels instituts i les facultats); i viuen de molt a prop l'eclosió de les noves tecnologies. Tots aquests aspectes els afecten tant positivament com negativament. Tot i l'escolarització en català, la llengua que reben està força embastardida per un ús cada vegada més hibridat amb el castellà, o en el pitjor dels casos es veu minoritzada. La transmissió d'un cànon literari els acosta la tradició però a la vegada els anima a buscar alternatives, que trobaran en noms *maleïts* de les generacions precedents. L'entrada de la informàtica en la producció i difusió de l'obra els ajudarà a trobar alternatives a unes plataformes que, com passa en generacions anteriors, estan ocupades per una línia oficial que rebutgen i on no volen ser encabits. Han recuperat l'oralitat de la poesia, en alguns casos com a eina creativa i en d'altres com a mode

d'exposició i difusió. Coincideixen en molts indrets físics i virtuals, cosa que els apropa i els agrupa per afinitats, malgrat que seria erroni parlar d'un concepte tan superat com *generació*.

Aquest dossier s'encarrega de fer palesa la seva existència, de copsar l'empenta amb què es mouen, de cartografiar els espais (físics i virtuals) per on els podem trobar. I en darrer lloc, els volem donar un cert espai per expressar-se, llegir-los i conèixer-los. I, malgrat que unes poques pàgines oblidaran molts noms, hem pretès que els que hi puguin ser representin la voluntat testimonial de *Quadern*, en un exercici que T.S. Eliot definia d'aquesta forma: "...amb els nostres contemporanis no hauríem d'estar tan ocupats preguntant si són grans o no; ens hauríem de limitar a la pregunta: «són autèntics?» i deixar la qüestió de si són grans o no per a l'únic tribunal que ho pot decidir: el temps."

Punts cardinals

Probablement, quan a mitjans de la dècada passada Josep Pedrals i altres poetes van començar a organitzar recitals al bar restaurant l'(h)original (el Raval, Barcelona), no s'imaginaven la importància que aquesta activitat d'oci i poesia tindria en l'articulació d'una geografia (física i mental) de les noves poètiques en llengua catalana. Per la mateixa època naixia l'editorial LaBreu edicions i el seu emblemàtic segell de poesia, Alabat, on començarien a publicar alguns dels habituals dels recitals esmentats: Josep Pedrals, Marc Romera, Joan Todó...

Mentrestant, a l'illa de Mallorca una nova gernació d'autors feien el mateix al voltant d'Edicions Documenta Balears i el seu segell la Cantàrida. Alguns formaven part del col·lectiu que havia posat en marxa la revista *Pèl capell*. Els estudis universitaris els van dur cap a Barcelona on coincidirien a l'(h)original amb la lleva barcelonina. D'allí sorgiria la idea de publicar una antologia que recollís el bo i millor del present en poesia catalana, anomenada *Pedra foguera*, que compta amb autors dels diversos àmbits geogràfics de la nostra llengua.

Fora d'aquest nucli també hi ha hagut, els darrers anys, altres iniciatives que han fet descobrir veus noves, que potser van més per lliure. És el cas de la revista *Poetari*, editada per Curbet Edicions des de Girona i coordinada per gent com Lluís Calvo o Vinyet Panyella que, lluny de centrar-se en el present i el passat, han esdevingut una plataforma per conèixer joves valors com David Caño, Laia Noguera o Joan Duran i Ferrer. D'altra banda, també són destacables les iniciatives de L'Associació de Joves Escriptors en Llengua Catalana (AJELC) i de la pàgina web *Versos.cat* per establir activitats de difusió (publicacions, presentacions, recitals), que no segueixen necessàriament les vies poètiques contemplades pel nucli de l'(h)original, però que precisament per això aporten matisos nous a un panorama ampli, variat i suggeridor. L'hem tractat de resumir visualment amb una cartografia que de ben segur deixa de banda molta altra gent, però que només pretén ser la figuració aproximada de la realitat a què ens atensem.

4 GARRIGASAIT, Raül (2012): "Epíleg" dins Joan Todó, *El fàstic que us cega*. Barcelona: LaBreu Edicions, pàg. 67-70.